

דפי עיון

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:
"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

במפרשים

יו"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858, ד.ב. שדה-גת * טל': 08-8581440 * פקס: 08-8503835

שנת תשס"ו

פרשת אחרי מות

א. מדרש אריאל. [לא] ועניתם את נפשותיכם חוקת עולם. העיניו של יום זה הוא עצמו בגדר חוק. כי בתחילת המחשבה כוללת, כביכול, מודת העיניו שביום הכיפורים, דבר והיפוכו. שהרי מצד אחד העיניו הוא ביטוי לצער ויגון. ומצד שני אין לך יום שמחה וחג כיום הקדוש הזה, שהוא יום מחילה וסליחה והתקרבות ודביקות לאבינו שבשמים. זוהי המשמעות של חוק, שאמנם המסתבר בו וטעמו כרוכים וטמונים בו ואינם נתפסים מיניה וביה. ואכן כה גדול יום זה ונשגב עד שהשמחה כולה רחוצית היא, בלא שיתוף הנאת הגוף כלל. ואין עיניו זה אלא הדרגה הגבוהה של התעלות האדם לספירת הרוח והתגברותו על הצרכים החומריים.

לפי

1. לכאורה מה הקושי האפשרי בפסוק עליו נשען פירושו כאן?
2. לדעת פרשנינו מהות הצינוי הינו דבר והיפוכו, התוכל להסביר?
3. למה אם כן זה חוק?
4. איך מלוטאת כאן השמחה של כפי הראייה?
5. מהי אותה דרשה שבה היא מלמדת?

* * *

ב. מלאכת מחשבת. יכפר הכהן אשר ימשח אותי: וגו' עד ועד הכהנים ועל כל עם הקהל יכפר:

פרק טז פסוקים לבי-לד': כוונת המחמיר במדת הצניע. ושאלן להיות בו לכהן הדיוט שעלה לגדולה כי אין לו אלא שופט שבימינו. ואם נמשח לכהן גדול איש שפל ונבזה מ"מ ראוי לכבדו ולנשאו כאלו הוא אהרן ברורו. ולמדנו בזה שיש לשוטט ומושל להסערב עם הפחותים שבעם לפני המקום. כאשר עשה דוד באמרו (ש"ב ו') ונקלותי עוד מזאת והייתי שפל בעיני. זהו למוד ילמדו ממנו כל הקהל ולא תרע עינם איש באחיו לבקש גדולות על חבירו בסיות לכל אחד מחשבת יתרון מעלה על בן גילו. אמר הכתוב שיכפר הכהן כאשר יהיה משוח יהיה מי שיהיה הואיל ומלא אה ירו והושיעה לו ימינו לכהן תחת אביו. ולכש בגדי הכהן שהם בגדים קטני הערך וההולאה ולכן בגדי הקדש כי נמשך בעיני ה' לא הכסף והזהב אלא נמיכות הרוח. והוא יכפר תחילה על המקדש בית קדש הקדשים ואחר כך על הכל מועד ואח"כ על המזבח ואחר כך על הכהנים ראשי העם ושומריהם ואחרון על עם הקהל. באופן שכל הקודם במעלה יבוא בראש וראשון לבקש כפרה מאת הכהן שהוא וממנו יראו וכן יעשו הכמוכים ממנו:

לפי

1. אינה קושי אפשרי מוצא פרשנינו בפסוקים, עליו הוא בונה את דבריו?
2. נני דברים עקרוניים בהתנהגות כלפי מנהיג ובהתנהגות המנהיג עם העם מוצא פרשנינו, מה הם?
3. מה הוא מוצא מדוד המלך ומה בדיוק קרה שם?
4. המשחה, סוף הפסוקים וסדר הכפרה נלמדים כאן, התוכל להסביר?
5. ממנו יראו וכן יעשו הנמוכים ממנו, מי יראה ומי יעשה ומה ניתן ללמוד מכך?

אחרי מות

פרק יז' פסוק י': "ונתתי פני בנפש וואכלת את הדם והכרתי אותה מקרב עמה"

דע כי ה'צאבה' היה הדם אצלם טמא מאד, ועם זאת היו אוכלים אותו בדמיותם שהוא מזון השדים, וכאשר אוכלו מי שאוכלו כבר נתחבר עם השדים, ולפיכך היו שוחטים בעל חי ומתקבצים דמו בכלי או בגומה ואוכלים בשר אותו הנשחט סביב אותו הדם ומדמים בפעולה זו שהשדים אוכלים אותו הדם שהוא מזונם והם אוכלים הבשר... ולכן באה התורה — השלמה אצל יודעיה — לסלק את אלה החלאים המושרשים, ואסרה אכילת דם, והחמירה באסורו כדרך שעשתה באזהרה על עבודה זרה בדיוק, אמר ית' ונתתי פני בנפש האכלת את הדם וכו' כמו שאמר בנותן מזרעו למולך, ונתתי את פני בנפש ההיא (ויקרא כ', ו') ולא נאמר כיוצא בפסוק זה במצוה שלישית (נוספת): וטהרה את הדם ועשאתו מטהר מי שהוזה בו, והזית על אהרן ועל בגדיו וכו' (שמות כ"ט, כ"א) וצוה להזותו על המזבח, ושם מתפזר כמו שאמר, ואת כל הדם ישפך וצוה לשפוך דם כל בהמה הנשחטת ואע"פ שאינה קרבן, והזהיר מלהתקבץ סביבו ולאכל שם, ואמר, 'לא תאכלו על הדם'.

מ"ג ג', מ"ו

עאלות

1. פרשנו מוצא דם כאן - כמו בצמח הקרבנות - טעם de אנטו-טווי, למה זה חסר?
2. מה בדיוק על אותם "צאבה"?
3. למה החמירה התורה באכילת דם כמו בצבועה לרה?
4. איך בכל זאת מסביר פרשנו צנין הניית הדם כחלק ממעשי הקרבנות במקדש?

* * *

כי נפש הבשר בדם היא וגו' : עד כי נפש כל בשר דמו היא וגו' :

ד. מלאכת מחשבת .
פרק יז' פסוק יא':

צריך עיון ודיוק היקב בדרוש דם הלזה וטעמי הכתוב לאוסרו. יש סתירה גמורה ביניהם. בראשון כתוב כי נפש הבשר בדם היא למה שאין לאכלו מן הטעם שהנפש היא בדם עד שהדם מקום לנפש. ואחר זה נחם ונתן טעם אחר: כי הדם הוא בנפש יכפר עד שהנפש מקום לדם? ועוד כתוב בלשם ובדמות כי נפש כל בשר דמו בנפשו הוא קיים עוד הדבר שהדבר מושבו בנפש אלא שהוסף נפש כל בשר כאלו ירלה לערב הנפש עם הדם והדם עם הנפש. ושוב כתב כי נפש כל בשר דמו היא משמע כי הדם הנפש ואינה עוד מעורבת עמו ואינה מקומו ולא זה מקום לזו? ראוי לעמוד על הדבר בהשכלה ובחקירה רבה. עוד יש לדקדק על אמרו על כן אמרתי לבני ישראל כל נפש מכס לא תאכל דם והגר הגר בתוככם לא יאכל דם מדוע לא קרא בלשוננו ולא עירב את זה בזה לאמר כל נפש מכס ומן הגר הגר בתוככם לא יאכל דם אלא הפרדם בשני דבורים? ובבני ישראל כתב כל נפש מכס ובגר הגר לא אמר כל נפש? אולם כשר [הדבר שנאמר] טעם איסור הדם להיותו מוליד בנפש אכזריות מטעם שנאסרו הבהמות הטמאות והשקלים. וישראל כי לא נסו לאכלו יהיו רחמנים. לא כן שאר האומות והגר הגר שנשפחו על בית יעקב כי המה לשעבר כבר אכלוהו ורוחם הרה עמל וילד אכזרי בדומה לו עד שנפסם קנתה איכות הרע ההוא ואע"פ שלא יאכלוהו מכאן ואילך מ"מ כבר רוחם מעורב ורעה תמלא בו. וידוע כי רוח כל חי (ב) רלווי העלמים הדקים וחמים המניעים ישחרנו בדם והדם מתפשט צורידים שבכל הגוף יגיעו ויחיינו ויגיע כל תנועותיו. וזה אמת וליב בכל בעל חי.

עאלות

1. בתחילת הקטע ממציא פרשנו עאלה כאילו סננונית אק למצעה הנה תכנית מהי קושייתו?
2. עאלה נוספת - שוב סננונית - מאלה פרשנו על ההקדל בין הציווי לפני ישראל לבין האריות, מה בצמח ההקדל?
3. מהי תשובתו העקרונית והכואלת על סיבת איסור אכילת דם?
4. פרשנו מוצא אכן הקדל בין אריות לישראל, מהו הסברו?
5. "זה אמת ויציב בכל בצל חיי" על מה הוא אומר זאת ומהי מסקנתו מכך?

* * *

2/1

ה. רש"ר הירש.
פרק יח' פסוק ל':

(ל) ושמרתם את-משמרתֵי לבלתי עשות וגו'. "משמרתֵי" היא חובת השמירה, המוטלת עלינו מאת ה'. התורה היא פקדון שהופקד בידינו; וכל אחד מאתנו נתמנה שומר לתורה; בראש ובראשונה עלינו לשמור על התורה בפני עצמנו — לבל נפגע בה בזדון או בשגגה. והנה לא נאמר כאן: ושמרתם את משמרתֵי ולא תעשו וגו' — אלא: "ושמרתם את משמרתֵי לבלתי עשות וגו'". נמצא פירושו: קיימו כך את חובת השמירה, שלא תבוא לידי עבירה. ופירושו של דבר איננו אלא זה: הימנעו — לא רק מלעבור עבירה — אלא הימנעו מכל מעשה העלול להביאכם לידי עבירה; או כלשון התלמוד (יבמות כא ע"א; מועד-קטן ה ע"א): "עשו משמרת למשמרתֵי". השמירה עצמה תהא מסורה לשמירתכם — הוזה אומר: התרחקו מכל דבר, העלול להעבירכם על חובת השמירה. כך נתחייבנו באותה זהירות קפדנית להתרחק — לא רק מן העבירה — אלא מכל המביא לידי עבירה. הרי זו אותה זהירות יהודית, הקרויה בשם "גדר" ו"סייג". היא המבוארת במאמר חכמים: "הרחק מן הכיעור ומן הדומה לו" (חולין מד ע"ב); או כאמור בשבת יג ע"א: "לך לך אמרי נזירא, סחור סחור לכרמא לא תקרב". עינם החודרת של החכמים הבינה את הטבע האנושי — ואת הדרכים המעשיות של קיום התורה; ועל-פי זה גזרו גזירות כלליות כדי להגן על קיום התורה. אך לאמיתו של דבר כל יהודי נבון וירא-שמים, החרד על קיום התורה, היה חייב לנהוג כן מדעת עצמו (השווה פי' שמות כג, יג; להלן יט, ב). אותה חובת שמירה לתורה הביאה לידי גזירת השניות — הקשורה ביחוד לעריות האמורות כאן. השניות הן דרגות קירבה האסורות מדרבנן — מחמת דמיון לעריות מדאורייתא (ראה יבמות כא).

מחקות התועבות. פריצות מינית לא היתה תועבה בעיני הכנענים; ולא עוד, אלא היא נתקדשה במנהג ובפולחן הדתי — והתועבות היו לחוקות. וכך אומר ישעיהו על תקופה אחרת של השחתה כללית כעין זה: "חלפו חק" (ישעיה כד, ה): הם החליפו את החוק והפכוהו — והזנות היתה להם לחוק.

אלא:

1. מהי התורה, מהי המשמרת ומה תפקידנו בכל זה?
2. כמה הכתוב: "לבלתי עשות" מסביר את הצנין לפי השקפת פרשנינו?
3. מהי האדרתו - הסברו פ'אויט חז"ל: "אדר, סייג" ומה פ'צט נ'1163 וי'א ככ?
4. מהי ההבנה המצ'מיקה שחז"ל הבינו את הט'ע האנושי ומהי המסקנה מכך?
5. פרשנינו מסביר - כפרשן יחיד - את הצירוף המשונה פ'e: "מחוקות התועבות" מה הפ'עיה, ומהו פירושו כאן?